

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
A288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Ніколаско В. В.

студентка 3-го курсу Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТАТУС АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Роль адвоката у забезпеченні права на кваліфіковану професійну допомогу при розгляді справи у суді визначено Конституцією України, а саме статтею 59, за якою кожен має право на правову допомогу та є вільним у виборі захисника своїх прав, для забезпечення права на захист від обвинувачення і статтею 131–2, відповідно до якої для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1]. Загальновідомо, що правовий статус суб'єкта полягає у його наявних правах та обов'язках. Саме тому варто детально дослідити яким є статус адвоката у цивільному судочинстві, як одного із основоположних інститутів захисту прав людини.

Відповідно до частини 2 статті 15 Цивільного процесуального кодексу України представництво у суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом [2]. І хоча на відміну від кримінальних справ, у цивільному судочинстві представництво можуть здійснювати і інші законні представники, інститут адвокатури є основою представництва в цивільному процесі.

Перша особливість статусу адвоката у цивільному процесі полягає у тому, що адвокат одночасно є суб'єктом цивільних та цивільно-процесуальних відносин. Це пов'язується з тим, що правовідносини виникають не з моменту звернення до суду, а безпосередньо після узгодження всіх умов та підписання з клієнтом договору. Тож, можна зазначити, що адвокат є фактичним учасником різних етапів цивільного процесу, починаючи зі збирання доказів та завершуючи судом [3]. Водночас, у випадках залучення адвоката органом надання безоплатної правової допомоги, клієнт не несе жодних фінансових зобов'язань перед адвокатом щодо сплати йому гонорару, а адвокат надає юридичні послуги за дорученням відповідної установи, уповноваженої на надання такої допомоги, і саме з нею укладає договір [4].

Перелік прав адвоката визначений Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і нараховує такі повноваження адвоката як: звернення з адвокатським запитом стосовно отримання копій документів до органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб, а також службових осіб підприємств, установ та організацій будь-якої форми власності та фізичних осіб; здійснення представництва та захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у судах; підготовка заяв, скарг, клопотань, інших правових

документів та їх подання у встановленому законодавством порядку; отримання відомостей, які можуть бути використані в процесі здійснення представництва інтересів клієнта в цивільному процесі; використання технічних засобів у процесі судового засідання з дотримання процедур, визначених чинним процесуальним законодавством; посвідчення копій документів із питань, що стосуються відповідної судової справи, у якій адвокат здійснює представництво та інші права, передбачені нормами чинного законодавства та реалізація яких необхідна в процесі представництва інтересів у цивільному процесі [5]. Водночас на практиці часто виникають випадки порушення цих прав. Наприклад відповідно до звіту створеного Комітетом захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності Національної асоціації адвокатів України у першому півріччі 2025 року було зафіксовано 46 звернень про порушення професійних прав адвокатів. Було порушено такі права як системного перешкоджання адвокатській діяльності або порушення права на захист, застосування фізичної сили до адвокатів, блокування доступу до клієнтів, тиск під час виконання професійних обов'язків. Також зафіксовано вилучення техніки із захищеною інформацією, огляди адвокатських дос'є без дозволу суду; обшуки без рішення слідчого судді, у тому числі в нічний час без належного обґрунтування [6]. Для захисту прав адвокатів існують його гарантії адвоката, норми кримінального та адміністративного права та інші правові механізми реалізації його прав. Коли адвокатом подано запит до державного органу або органу місцевого самоврядування та отримано на нього відмову в наданні певних документів чи відомостей, які мають суттєве значення у справі, або взагалі не отримано відповіді на питання, зазначені у відповідному запиті, він має право на подання до суду клопотання про витребування доказів від вищеперелічених суб'єктів із метою забезпечення доказів, позову або призначення судових експертиз.

Але варто пам'ятати що зловживання адвокатом, як і будь яким іншим учасником судового процесу, процесуальними правами дестабілізує процес судового захисту прав людини, що суперечить завданням цивільного судочинства, яке полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді й вирішенні цивільних справ [7]. Як зазначає Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ): «Особливий статус адвокатів відводить їм центральне місце в системі здійснення правосуддя як посередника між суспільством і судами» [8].

Адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій. Перелік повноважень чи обмежень стосовно вчинення певних процесуальних дій має бути визначено договором, який укладається між адвокатом та особою, інтереси якої він представляє у відповідному

цивільному процесі. Обмеження в діяльності адвоката закріплено і на законодавчому рівні, а саме в ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено перелік обставин, які унеможливають участь певного адвоката в конкретному цивільному процесі, а саме:

– якщо адвокат є членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, що брала або бере участь у цивільному процесі, щодо якого до адвоката звертаються з пропозицією укладення договору про надання правової допомоги;

– сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язком адвоката, а також у разі наявності інших обставин, що можуть призвести до конфлікту інтересів;

– адвокат надає правову допомогу іншій особі, інтереси якої можуть суперечити інтересам особи, яка звернулася щодо укладення договору про надання правової допомоги, тощо [9].

Таким чином, адвокат як ключова фігура у цивільному судочинстві користується достатньою кількістю прав для здійснення захисту свого клієнта. Водночас на нього покладено багато обов'язків, які унеможливають зловживання цими правами та на практиці є випадки порушення прав адвоката. Інститут адвокатури сприяє ефективному захисту прав, свобод і законних інтересів учасників процесу, а також дотриманню основних принципів судового розгляду.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
3. Дяченко С. В. Пилипенко В. А. «Адвокат як представник у цивільному процесі» //Юридичний науковий електронний журнал URL: http://lsej.org.ua/11_2021/40.pdf
4. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
6. У НААУ проаналізували найпоширеніші порушення прав адвокатів. *Видавництво юридична практика*. 2025. URL:<https://pravo.ua/v-naau-proanalizuvali-naiposhyrenishi-porushennia-prav-advokativ/>
7. Хотинська-Нор О. З. Правовий статус адвоката у цивільному судочинстві у світлі оновлених положень процесуального законодавства України. *Вісник кримінального судочинства*. № 3. 2018. С. 102–110.
8. ЄСПЛ дослідив межі допустимої поведінки адвоката у суді. *Юридична Газета*. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/espl-doslidiv-mezhi-dopustimoyi-povedinki-advokata-u-sudi.html>

9. Адвокат у цивільному процесі — основні принципи та завдання. *Юридична Газета*. 2016. URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/advokat-u-civilnomu-procesi--osnovni-principi-ta-zavdannya-8165.html>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Кухнюк Дмитро Володимирович*

Ніколенко Я. О.

студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА ЯК ЕЛЕМЕНТ СПРАВЕДЛИВОГО ПРАВОСУДДЯ

Незалежність адвоката та прокурора є ключовими передумовами функціонування справедливого правосуддя і дотримання принципу верховенства права. Незалежність гарантує можливість здійснення правничої діяльності без зовнішнього тиску, втручання чи впливу з боку державних органів, політичних структур або приватних осіб. Адвокат, як представник сторони захисту, та прокурор, як представник сторони обвинувачення, мають діяти виключно в межах закону, керуючись професійною етикою, об'єктивністю та принципом змагальності сторін. Саме тому забезпечення їх незалежності є невід'ємним елементом ефективної системи правосуддя, спрямованої на захист прав людини і громадянина. Гарантії незалежності адвокатів і прокурорів відображені як у міжнародних стандартах, так і у національному законодавстві України, де передбачено правові, організаційні та процесуальні механізми, покликані унеможливити будь-яке втручання у їхню професійну діяльність.

Поняття незалежності в адвокатській сфері має як спільні риси, так і суттєві відмінності від аналогічного принципу, що визначає статус прокурорів. Отже, варто окремо проаналізувати, як розкривається поняття незалежності у діяльності прокурора та діяльності адвоката.

Відповідно до положень статті 16 Закону України «Про прокуратуру», незалежність прокурора ґрунтується на сукупності спеціальних правових гарантій, до яких належать: 1) особливий порядок його призначення на посаду, звільнення з посади, притягнення до дисциплінарної відповідальності; 2) порядок здійснення повноважень, визначений процесуальним та іншими законами; 3) заборона незаконного